

Б. М. Орловський

д. ю. н., проф., проф. кафедри кримінального права,

кримінального процесу та криміналістики

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ У СПРАВАХ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Корупційна злочинність є однією з найнебезпечніших загроз для держави, оскільки характеризується високим ступенем латентності та складністю доказування вини з точки зору кримінально процесуальної діяльності. Впровадження інституту угод про визнання винуватості обумовлюється необхідністю оптимізації кримінального процесу та забезпечення невідворотності покарання за корупційні діяння. Варто розуміти, що з точки зору процесуальної економії цей інструмент посідає ключове місце у боротьбі з латентною корупцією, дозволяючи викривати складні злочинні схеми через співпрацю зі слідством. Щорічно ефективне застосування угод сприяє

відшкодуванню збитків державі та притягненню до відповідальності організаторів кримінальних правопорушень. Тому аналіз ефективності таких угод має актуальне значення для вдосконалення кримінально-процесуального законодавства у вказаному напрямку.

Угода про визнання винуватості – це ключовий інструмент прискорення кримінального провадження [2, с. 167], регламентований Главою 35 КПК України, що передбачає компроміс між стороною обвинувачення та підозрюваним задля прискорення правосуддя та викриття співучасників. У справах щодо корупційних злочинів такий механізм дозволяє отримати цінні свідчення проти організаторів схем в обмін на пом'якшення покарання. З точки зору ст. 469 КПК України це письмовий компроміс між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, за яким особа беззастережно визнає свою провину в обмін на певне пом'якшення покарання або іншу вигоду [1]. Зокрема, системний аналіз оновленої редакції ст. 469 КПК України свідчить про запровадження диференційованого підходу до укладення угод у корупційних справах. Ключовою новацією є те, що тепер угода про визнання винуватості у тяжких та особливо тяжких корупційних злочинах можлива лише за умови «кумулятивної дії» двох факторів: викриття іншої особи, причетної до корупції (якщо інформація підтверджена доказами), та повного або часткового відшкодування збитків. Особливо цікавим є п. 2-1 ч. 4 ст. 469 КПК, який дозволяє укладати угоди у разі відсутності співучасті, але за умови повного відшкодування шкоди [1]. Це створює легальне поле для «компромісу з державою» навіть без здачі поплічників, що раніше було неможливим для тяжких злочинів. Крім того, законодавець вперше допустив можливість укладення угоди навіть з організатором корупційного злочину, за умови, що він викриє іншого організатора. Це створює механізм «доміно» для розкриття вертикальних корупційних структур, хоча й викликає палкі дискусії щодо морального аспекту справедливості покарання для керівників злочинних схем.

З огляду на викладене, для підвищення реальної ефективності цього інституту можливо визначити певні кроки щодо вдосконалення його кримінально-процесуального регулювання. На думку автора варто забезпечити посилення процесуальної ролі слідчого судді на етапі ініціювання переговорів про угоду для запобігання процесуальному тиску на укладачів угоди. Процедура укладення угоди про визнання винуватості містить декілька оціночних критеріїв у нормах ст. 469 КПК України. По-перше зазначається про те, що «інформація щодо вчинення іншою особою (особами) корупційного кримінального правопорушення», яку має надати підозрюваний чи обвинувачений для укладання угоди, повинна бути підтверджена певними «доказами». При цьому не розкриваються критерії, наскільки ці докази мають

бути важливими, допустимими чи достатніми для підтвердження вини іншої особи. По-друге вказується про умову «повного або часткового відшкодування підозрюваним або обвинуваченим збитку, що був завданий кримінальним правопорушенням», без конкретизації випадків у яких застосовувати той чи інший вид і розмір відшкодування. Саме слідчий суддя, на думку автора, зможе забезпечити об'єктивність та неупереджену оцінку важливості і достатності доказів, які надає підозрюваний для укладання відповідної угоди і підтвердити обґрунтованість розміру шкоди, що має бути відшкодована.

Також варто більш ширше визначити критерії, що стосуються невиконання угоди про визнання винуватості. Чинний КПК України містить статтю 476, яка дозволяє прокурору звертатися до суду про скасування вироку, якщо умови угоди не виконуються. Проте процедура доказування «невиконання» угоди (особливо в частині свідчень щодо інших кримінальних корупційних правопорушень) належним чином не сформульована. Є сенс розглянути питання про процесуальне закріплення питання автоматичного відновлення кримінального провадження у загальному порядку, якщо особа, яка уклала угоду про визнання винуватості, протягом судового розгляду щодо викритої нею особи змінює свої показання або відмовляється від них. Це створить для обвинуваченого тривалий стимул залишатися процесуально чесним не лише до моменту отримання свого вироку, а й до завершення всієї серії пов'язаних із корупцією інших кримінальних проваджень.

Висновки. Отже, за результатами проведеного дослідження, були висвітлені можливі напрямки кримінально-процесуального вдосконалення ефективності укладання угод про визнання винуватості, серед яких є важливим посилення ролі слідчого судді на етапі ініціювання переговорів про угоду, більш детальне врегулювання критеріїв «дотримання» й «невиконання» угоди та конкретизації випадків, у яких варто застосовувати повний чи частковий розмір відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : зі змінами та доповненнями станом на 02.01.2026 р. (офіційний текст). Київ : Видавництво «Паливода А.В.», 2026. 552 с.
2. Сіроткіна М. Угода про визнання винуватості у кримінальному провадженні як одна з компромісних форм вирішення правового конфлікту. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 166-171.